

„Jog a városhoz – A városi megosztottság áthidalása”

WUF 5 (World Urban Forum) – Rio de Janeiro 2010. március 22–26.

A világ városokkal foglalkozó legnagyobb eseményét, a kétévente megrendezésre kerülő Városok Világforumát magasrangú vendégek és egy városnyi, közel 14 000 jelenlévő részvételével Lula da Silva, Brazília elnöke nyitotta meg a riói kikötő raktárcsarnokából átalakított konferenciaközpontban.

A konferencia fő témája a városi megosztottság áthidalása volt, amely a mindennapi, városi élet számtalan területén meglévő, sokszor éles különbségek csökkentését, mérséklését, elviselhetővé tételét jelenti. Egyaránt vonatkozik a gazdagok és a szegények, a központi kormányzatok és a városi eljárások, a nők és a férfiak, valamint a fiatalabb és az idősebb korosztályok közötti szakadékok áthidalására, a meg nem értés csökkentésére, a városi együttélés megkönnyítésére.

Az elnök büszkén mutatott a 12,5 milliós Rióra, a most születő, új Brazília jelképére, erre a gyönyörű természeti környezetben fekvő metropoliszra, amely 2014-ben a labdarúgó világbajnokság egyik központi helyszínévé, 2016-ban pedig az Olimpiai Játékok házigazdájaként kerül majd a világfigyelem középpontjába.

Biztatott mindenkit, hogy ne csak a jól ismert turistaattrakciókat nézze meg a városban, de látogasson el nyugodtan a szegéynyegyedekbe, a favellákba is, hogy saját szemével győződhessen meg a pozitív változásokról. A később felszólaló Rio állam alkormányzója által is említett kedvező fejlemények ellenére az útikönyvek mindenestre ezt nem tanácsolják!

Brazília 185 millió körüli népességével a Föld ötödik legnagyobb országa és a lakosság több mint 80%-a városi környezetben él. Itt a legmagasabb a szlőmben élők száma Latin-Amerikában, de az összlakossághoz viszonyított 20%-ot tekintve mégis jobb a helyzet, mint a többi dél-amerikai országban.

Egy legutóbbi kutatás szerint 2000 óta a világon a kormányok erőfeszítései nyomán mintegy 227 millió ember tudott kiemelkedni az emberi élethez méltatlan környezetből. A helyzet összességében azonban mégsem javult, mert a szlőmben élők száma 2000-hez viszonyítva 55 millióval növekedett és napjainkban meghaladja a 827 milliót. A legnyilvánvalóbban érzékelhető megosztottság áthidalása tehát még bőven ad feladatot a jövőnek...

A megnyitón magas szinten, a lakásügyi és városfejlesztési miniszterrel képviseltette magát az Egyesült Államok, aki hangsúlyozta a fenntartható gazdasági növekedésre és fejlődésre való áttérés fontosságát, egyben meghirdette az új piacnyitást az amerikai „zöld technológiának”, amely hozzájárulhat a globális felmelegedés mérsékléséhez, sőt mi több, esélyt és reményt nyújthat családok millióinak – nyilván elsősorban munkahelyeken keresztül. Az USA egyébként 500 résztvevővel képviseltette magát a konferencián, ami mégiscsak a „hátsó udvar” iránti nagy érdeklődés bizonyítéka.

Felszólalt a megnyitón a Fülöp-szigetek alelnöke, aki öt

prioritásban foglalta össze a városi élet jobbításának lehetőségét: versenyképesség, szegénység csökkentése, megfelelő lakásfeltételek biztosítása, fenntartható közösségek és átlátható kormányzás.

Bemutatásra került egy film Libanon újjáépítéséről, melyben elvülhetetlen érdemeket szerzett a tragikus körülmények között elhunyt Nazik Rafik Hariri miniszterelnök. A filmet követően Hariri özvegye mondott beszédet a férjéről elnevezett UN-Habitat díj átadása kapcsán, melyet Receb Erdogan török miniszterelnök kapott, a két ország kapcsolatainak elmélyítéséért, az újjáépítéshez nyújtott török segítségért.

Délután számtalan, egymással párhuzamosan futó kerekasztal beszélgetéssel, a legkülönbözőbb témákban rendezett vitákkal, dialógusokkal és kapcsolódó rendezvényekkel a konferencia megkezdte érdemi munkáját.

A városoknak hatékonyan és rugalmasan kell reagálniuk a klímaváltozás kihívásaira, erről szolt annak a világkonferenciának a beharangozója, amelyet május végén tartanak Bonnban és amelyet az ICLEI – „Helyi Önkormányzatok a Fenntarthatóságért” nevű német szervezet rendez. Ezen a konferencián a szakemberek megpróbálnak választ keresni a legégetőbb kérdésekre: képesek-e a városok alkalmazkodni a klímaváltozáshoz?, hogyan tud a városstervezés hozzájárulni a változások következményeinek kivédéséhez?, milyen módszerek, eszközök szükségesek?

Németország városi népessége igen jelentős, és tudatában vannak, hogy ezek a városok sérülékenyek, ezért kiemelten kezelik a klímaváltozás kérdéskörét és fő céljuk a kockázatok csökkentése, melyre jól kidolgozott akciótervekkel kívánnak felkészülni.

A jövőt illetően a fenntartható környezet városi környezet lesz, mely az elkövetkező 30-40 évben akár meg is duplázódhat. Erre a tervezőknek is fel kell készülniük. Kulcskérdés lesz a víz! Ez nemcsak a fejlődő világ prob-

A city a tengerparti sétány felől

Fotók © Orosz Balint

A riói öböl a Corvorado hegyről

lémája, 1993 óta foglalkoznak a klímaváltozással és ennek a kisebb városokra gyakorolt hatásaival. Egy 10 pontból álló feltételrendszert is kidolgoztak annak megállapítására, hogy kellően ellenálló-e egy város a klímaváltozás hatásaival szemben.

Az UN-Habitat kiállítási standján volt kapható az a szép kiadvány, amely esettanulmányokon keresztül a fenntartható várostervezés gyakorlatát és perspektíváit mutatja be. Bevezetője szerint a várostervezés újra magára vonta a figyelmet és napjainkban drámai változáson megy keresztül. A mindent kontrollálni akaró régi felfogástól elszakadva kezdi újraértelmezni magát az urbanizáció új összefüggésrendszerében.

Erre annál is inkább nagy szüksége van, mert:

- az urbanizáció a világ sok városában a szlömök megjelenésének szinonimájává vált,
- a klímaváltozás következtében megjelenő környezeti válság megkérdőjelezi a tervezés alkalmazott modelljét az egész világon,
- a globális pénzügyi válság a piac vezérelte fejlesztés helyett a közösségi érdekek érvényesítésére irányította rá a figyelmet.

A kiadvány felidézi a 2006-ban, Vancouverben elfogadott új várostervezési elveket (www.globalplannersnetwork.org), amelyek elterjesztését az ENSZ emberi településekért felelős szervezete hatékonyan támogat. Tevékenységének középpontjába a fenntartható urbanizációt, a szegénység csökkentését és a befogadást helyezi, ennek érdekében:

1. az önkormányzati irányítás, a tervezés és a városmenedzsment hatékonyságát javítani kell
2. megfelelő lakásellátásról és a közösségi terekhez való hozzáférésről gondoskodni kell
3. fenntartható városi szolgáltatásokat és közműellátást kell biztosítani.

Az esettanulmányok igazolják, hogy a várostervezés a legkülönbözőbb adottságokhoz képes alkalmazkodni és hatékony eszköze lehet bármilyen fejlesztési igénynek.

Az amerikai Global Planners Network rendezvényén élsebb megjegyzések is elhangzottak a fenntartható urbanizációról és a városhoz való jogról, néhány ezek közül: az urbanizáció „mérgező”(!), a tervezőknek tudatában

kell lenniük, hogy a kirekesztés jelen van a mindennapokban, a nők 70%-át adják a városi populációnak a világon, ezért nekik is jár a méltányosság, integrált tervezésre van szükség, a tervezők a változás ellen vannak(!), a tengerszint emelkedése az USA-ban is nagy probléma lehet, a szövetségi kormányzat azonban nem foglalkozik a klímaváltozással(!), legalább a tengerparttal rendelkező államokban egységesíteni kellene a képzést, mindezeknek persze komoly pénzügyi vonatkozásai vannak...

A braziliai svéd nagykövetség által szervezett rendezvény a fenntartható regionális fejlesztés: a város, az ipari szereplők és a városkörnyék együttműködésének kérdéskörét érintette.

Az ipari fejlesztés – kezdve a konkrét épületek fenntarthatósági követelményeitől a termelés környezeti hatásein át egészen a tágabb városi térségre és annak gazdaságára gyakorolt, népességnövekedést is generáló hatásig – sok kihívást rejt magában.

A világ városainak állapotáról szóló 2010-es jelentés szerint az urbanizáció gyorsul és ma már a 40 legnagyobb városi régióban él a Föld teljes népességének 18%-a, ezek a régiók állítják elő a világ gazdasági termelésének 60%-át, és ide kötődik az innováció 85%-a.

A Rio Metropolitan Area-ba tartozó Fluminensé-be, a riói öböl túlsó partjára tervezett, nagy ipari beruházásról szóló előadás mindezt jól illusztrálta. A fejlesztő Petrobras a világ negyedik legnagyobb olajcége, és a város szakembereinek nincs afelől kétsége, hogy a fejlesztés következményeként hamarosan többmillió nagyváros fog kinőni a földből. Megpróbálnak erre felkészülni, igénybe vesznek külföldi, köztük svéd szakértői segítséget is, de nem tudnak igazán nagy befolyással lenni az eseményekre.

Svédország egyébként komolyan jelen van a nemzetközi várostervezői piacon, amit a Sweco cég kiadványa több kínai, kanadai, orosz és dél-afrikai projekt rövid bemutatásával igazol.

A cég főépítésze, Ulf Ranhagen professzor a kínai Cao-feidian International Deep Green EcoCity tervezésének példáján keresztül mutatta be egy modern, emberközpontú, prosperáló, fenntartható város 9 fő ismérvét: élehetőség, innovációs képesség, jó elérhetőség, zöldövezetek és vízfelületek jelenléte, klímasemlegesség, erőforrás-hatékonyság, rugalmasság, szépség és egészséges környezet. Mindezt egy szép, színes füzet témaként részletezi. A város Tangshan régióban, Pekingtől 250 km-re keletre fog felépülni, várható népessége 1–1,5 millió lesz. A munka alapját a svéd és a kínai kormány közötti, a környezetvédelmi technológiák átadásáról szóló egyezmény teremtette meg. A tervezésbe kínai szakemberek is bekapcsolódtak.

A következő nap egyik nagy érdeklődéssel kísért eseménye a 2014-es labdarúgó világbajnokság előkészületeiről szóló beszámoló volt. Sajnos technikai problémák adódtak, és az angol szinkrontolmácsolás helyett a közönség közé „elveyült” egyetemisták, szervezők próbálták meg interpretálni a hallgatóságnak a portugálul elhangzottakat. A nehézségek ellenére megtudhattuk, hogy a

szervezésben is vannak nehézségek, és az előkészítő munkák, köztük maga a tervezés is komoly csúszásban van! Az elképzelések szerint a világbajnokság megrendezéséhez 18 stadionra van szükség, ebből egy lesz új, a többi felújítják. Koncentrált fejlesztéseket akarnak végrehajtani a stadionok környékén, ezekbe beletartozik a kiszolgáló létesítmények, a szállodák, az egészségügyi ellátás és a közlekedési hálózatok megújítása, a repülőtér korszerűsítése, mindezt pedig az utóhasznosítás szem előtt tartásával.

Az egyik előadó, a Brazil Építész Kamara elnöke éppen Rio szerepét és létesítményeinek problémáit említette. Mint köztudott, itt található a világ legnagyobb stadionja, a kétszázéves Maracana, amelynek korszerűsítéséről már megszületett a döntés, de a nemzetközi előírásokat szinte lehetetlen teljesíteni, és valószínűleg jobban megérné újat építeni. Hasonló a helyzet az öböl partján lévő, a városközponthoz nagyon közel eső repülőtérrel is, amelynek korszerűsítése a jól érzékelhető, kellemetlen zajhatás ellenére napirenden van.

A nem túl biztató előjelek ellenére szinte biztosra vehető, hogy a brazilok játékával nem lesz probléma a vb-n, remélhetőleg a szervezés is formába lendül akkorra...

Már a kiutazás előtt tudomásomra jutott az örvendetes tény, hogy a francia Les Ateliers szervezet munkájába tavaly – éppen Brazíliában – bekapcsolódott egy magyar kolleganő, Varga Júlia építész, várostervező, így most az ő rövid összefoglalója következik:

„2009 őszén a brazil Vitóriában a Les Ateliers a helyi és a dunkerque-i önkormányzattal kétéhes várostervezési workshopot rendezett „Nagyvárosi fejlesztések és területi szolidaritás” témában, melyen lehetőségem nyílt francia, brazil, perui, argentin, algériai és dán szakemberekkel együtt részt venni.

Az Atlanti-óceán partján fekvő Vitória az Espirito Santo állam és a Nagy-Vitória metropolisz régió székhelye.

Az általunk tanulmányozott terület a Vitória-öböl két partján fekvő gazdasági, szociális és városszerkezeti téren meglehetősen eltérő fejlettségű Vitória, Cariacica, Vila Velha városait érintette. Különös figyelmet fordítottunk a tervezés során Vitória belvárosára s a távolabbi Serra városára.

A nagyvárosi régió belüli egyensúly megvalósítása érdekében a következő témákban dolgoztuk ki javaslatainkat:

- az öböl három városának további összekötési lehetőségei
- a kikötői-logisztikai tevékenység és a városszerkezeti átalakulások harmonizálása
- a lakáskínálat bővítése és az életkörülmények javítása
- a városszövet zöldterületeinek, parkjainak védelme
- a gazdasági erőforrások hatékonyabb felhasználása
- a nagyvárosi régió központjainak működési összehangolása.

A teammunkákat nemzetközi zsűri bírálta el.

Vitória francia testvérvárosában, Dunkerque-ben, 2010 júliusában kerül sor a brazil tapasztalatok átadására egy újabb workshop keretén belül.”

A városok kulturális sokféleségéről szóló dialógus nagy-

számú résztvevője szinte kivétel nélkül egyetértett abban, hogy az örökségi felfogásnak változnia kell: az örökségi érték az emberekben van, nem a „kövekben”, ezt kell megértetni a helyi közösségekkel! Az együttélés azonban a normák és a szabályok betartását követeli meg. Minél több kultúrát fogad be egy város, annál toleránsabb az új kultúrákkal szemben!

A Heritage Strategies International szervezet kiállítási anyaga viszont éppen azt bizonygatta, hogy az örökségi értékek, épületek (értse „kövek”) helyreállítása miért része a fenntartható fejlődésnek és hét jó okot is felsorolt ennek alátámasztására: munkahelyeket teremt, újrahasznosítja a régi épületeket (recycling), sokszor kis üzletek életterét biztosítja, a városközpontok revitalizációját segíti elő, növeli a lakótereket, helyi munkaerőt és anyagot használ, megfelel a környezeti-gazdasági-szociális elvárásoknak.

A fallal kettéválasztott, 740 ezer (66% zsidó és 34% palesztin) lakosú, bibliai Jeruzsálem a két meghatározó alapjog, a részvételhez és a tulajdonhoz való jog hiányát mutatja, melynek elszenvedői a palesztinok. Az utóbbi 11 évben azonban az IPCC (International Peace and Cooperation Center) fáradhatatlanul dolgozik a palesztinok lakta Kelet-Jeruzsálem városrendezési tervén. A terv kidolgozása három fő célt szolgál:

- a palesztinok jelenlétének támogatását Kelet-Jeruzsálemben
- a jeruzsálemi palesztinok életminőségének javítását a régióban
- egészséges gazdasági környezet létrehozását a helyi és a külföldi befektetők számára.

Az IPCC segíti a fejlesztéseket és konkrét tervek is készült Kelet-Jeruzsálem különböző területeire. Mi több, folyamatosan dolgozik azon, hogy a helyi közösség aktív résztvevője legyen annak a folyamatnak, amely segíti visszaállítani a lakhatáshoz és a városi szolgáltatások igénybevételéhez való jogaikat.

Mivel a híradásokból gyakran értesülünk a palesztin területeken végrehajtott robbantásokról, annál meglepőbb volt látni az egyik bemutatón, hogy milyen komoly, nemzetközi díjakkal elismert örökségvédelmi munka folyik Jeruzsálem, Betlehem, Hebron vagy Birzeit történelmi városközpontjaiban, ami talán mégis némi reménységet nyújt a jövőre nézve...

A várostervezésről folytatott nyílt vita egyik főszereplője egyetlen kelet-európaiként, Jan Olbricht lengyel, EU-parlamentari képviselő, egyben polgármester volt. Véleménye szerint a közösségi részvétel nagyon fontos a terv hatékonysága szempontjából, kiemelte azt is, hogy az EU-ban előtérbe került az integrált stratégiai tervezés módszerének alkalmazása. Másik résztvevőként, a kairói egyetem professzora azt hangsúlyozta, hogy nehezen tör utat magának az új gondolkodásmód és a legellenállóbbak maguk a tervezők, pedig változásra, paradigma-váltásra van szükség! Egyiptomban az utóbbi években 4000 falura és 227 városra készítettek új tervet. A klímaváltozás érzékenyen érinti őket, nagy területeket fognak elveszíteni... A Buenos Aires-i egyetem professzor aszso-

nya szerint különbséget kell tenni az eszközök és a végrehajtás között, a terv semleges eszköz, valójában az eredmény számít, és a politika felelőssége a részvétel komolyanvétele. Meggyőződése szerint a szegények és gazdagok közötti különbség társadalmi problémáját technikai eszközökkel nem lehet megoldani! Végül egy olasz fotóművész mutatta be a világ öt különböző pontján kiválasztott, kétféle városokban készült képeit. A meg lehetőségen lehangelő fotók sajnos igazolták, hogy a környezet kifejezi a társadalmat!

A záróünnepségen Anna Tibaijuka, az UN-Habitat most leköszönő igazgatója jelentette be, hogy meghirdetésre került a World Urban Campaign, melyhez várják a jelenlévők csatlakozását. A 21. század azon kivételes pillanatában, amikor a városok lakói száma soha nem gondolt méreteket ölt a Földön, cél a közösségi, a magánszektor, a civil társadalom összefogásának elősegítése és a kormányok figyelmének a felhívása az egész világon arra, hogy feladataik között első helyre kell sorolniuk a városok problémáinak kezelését.

A spanyol Alicante megnyerő külsejű polgármester asszonya jövőre a tengerparti városba várja a „100 Város Csúcstalálkozója” címmel meghirdetett kezdeményezéshez csatlakozó városokat – méretüktől, helyüktől és anyagi lehetőségeiktől függetlenül – annak érdekében, hogy kicseréljék a fenntartható fejlődés globális kihívásairól szerzett tapasztalataikat és egymás megértésén

keresztül megoldásokat találjanak sok tekintetben a közös problémákra.

A szervezők szórólapokon osztották ki a hallgatóságnak a tanácsadó testület által elfogadott „Riói Felhívás”-t, amely 6 pontban foglalja össze a konferencia címében is szereplő „Városhoz való jog” lényegét és ennek a jognak a mindenki számára történő – megkülönböztetés nélküli – biztosítása érdekében teendő lépéseket.

Személyes benyomásként talán még annyit, hogy Brazília mint Dél-Amerika „deriváltja”, egy történelmében és népességében fiatal, hitében erős, természeti kincsekben rendkívül gazdag, energiáktól duzzadó, nagy ország, ma már a G20-ak – a világ legbefolyásosabb országai – tagja, ellentmondásaival együtt a 21. század országa...

... és végül. Némiképp a szervezők hibájául róható fel, hogy a 2016-os riói olimpiáról a konferencián semmilyen lényegi információ, terv, elképzelés nem volt látható. Erről az eseményről, hazatérésem után többet lehetett megtudni az Orczy Városház központ galériájában megrendezett – a kortárs brazil építészetet bemutató – kitűnő kiállításon, mint a rendezvény helyszínén. Ajánlom mindenkinek szíves figyelmébe!

*Dr. Orosz Bálint – VÁTI Városépítési Kft.
MÉK–MÉSZ Külügyi Bizottság*

Az építészeti innováció új felfogása

EFAP* konferencia Madridban

Az április végén Madridban megrendezett EFAP konferencia, holott tanulságos volt, nem igazán váltotta be a – spanyol kortárs építészet színvonala alapján – hozzá fűzött reményeket.

Mint mindennek, ennek is megvan az oka: a spanyolok eddigi részvétele az EFAP-ban nagyon alul-reprezentált volt. Csak a Spanyol Építész Kamara / CSCAE (Consejo Superior de los Colegios de Arquitectos de España) vett részt az eddigi munkában, de sem a „kormányzati pillérben”, sem a „kulturális pillérben” nem voltak jelen, s emiatt érvényesült az a hozzáállás, hogy „amiről nem tudunk, az nem is létezik, az nem is lehet fontos”. A CSCAE rábeszélésére végül is az Építésügyi Minisztérium szervezte meg a rendezvényt, leginkább a nemzetközi EFAP-tagság részvételével, spanyol résztvevők nem jelentek meg nagy számban.

A szokásos másfél napi konferenciaidőt három fő téma köré csoportosították: építészet és innováció, építészet és új modell, építészet és energia. Nem voltak külföldi

sztaár építészek és építészeti projekteket bemutató prezentációk, hanem egy-két bevezető elmélkedés után kerekasztal-beszélgetés és a közönség hozzászólásai tették ki a programot. Nem állítom, hogy alapvető tévedés ilyen jellegű rendezvényt szervezni, de az építész közönségnek kicsit sok volt a szó és kevés (zéróval egyenlő) a kép. Az elhangzottak viszont, akármelyik témából szemezgetnénk is, egy irányba mutattak, és ez – számomra legalábbis – szimpatikus volt.

Az egyik legfontosabb üzenet az, hogy az építészetnek vissza kell térnie eredeti alapvető feladata teljesítéséhez: a társadalmi igények kielégítéséhez. Ehhez alapvetően az kell, hogy az építészek meghallják, és valóban odafigyeljenek ezekre az igényekre. Ehhez természetesen az is kell (és több hozzászóló is aláhúzta ennek fontosságát), hogy – ha nagy közösségi célú beruházások vannak tervbe véve – akkor az építészek már a folyamat elején legyenek bevonva a döntések alakításának, meghozatalának folyamatába; vagyis a társadalmi igények megfelelő artikulálásába. Az építész feladata aztán az igényeknek megfelelő építészeti válasz, elsősorban a jól használhatóság („practical” – ezt az építészek számára

*EFAP European Forum for Architectural Policies
www.efap-fepa.eu